

Արդ, Տրոյադայի հերոսներէն Ագամեմնոն ու Էդրայրը՝ Մենեւաւ, Աքայեցիներ էին, բայց ծնած են փոխզիտայի հօրմէ:

Աքայեցիք տարածուած էին Թեսաղիայէ մինչև Կիլիկիա, ուր հիմնած են իրենց մայրաքաղաքներէն մին, ընդարձակ մատենադարանով մը, լի հնդեւրոպական փեսացի լեզուով ու սեպածեւ տառերով գրուած բազմաթիւ պնակիրտներով:

Պատմաբան Ռ. Վէյլ(*) կը պնդէ, թէ Սեւ ծովի հիւսիսային եզերքը շրջան ընելով Բալկանեան թերակղզին դաղթող Հնդեւրոպականներու արեւմտեան արշաւախումբը՝ Իլլիրիայէ, Եպիրոսէ ու Թեսաղիայէ անցնելով ծնունդ տուած է Հելլէններու: Իսկ նոյն դաղութին արեւելեան արշաւախումբը նախ կանգ առած է Թրակիա, եւ՝ ժամանակ մը ետք՝ Եգէական ծովին հիւսիսային կողմէն Ասիա անցնելով հաստատուած է փոխզիտական երկրամասին մէջ: Արեւմտեան արշաւախումբը կազմողները կը կոչուին «Աքայեցիք», իսկ Թրակիափոխզիտայիք՝ ինչպէս կը տեսնուի, մօտիկ ազգական են եւրոպական ծովեզերքի Հելլէններուն: Այս ազգականութիւնը կը հաստատուի նաեւ երկու արշաւախումբերու լեզուաց ազգակցութեամբ: Արդ, Ռ. Վէյլ աւելի հետուն մղելով ազգակցական այս կապը, պատմաբան Ե. Մէյէրի հետ կ'ընդունի, թէ հայերէն լեզուի հետ ալ կապ ունին այդ լեզուները, կազմելով քրակալիդիզենայական խումբ մը, քանի որ հայք իրենց արդի հայրենիքին մէջ հաստատուելէ յառաջ բնակած են նաեւ Փոխզիտ-Բիւթանիոյ մէջ(**):

Ա. Մէյէրի նոր կարծիքով՝ նորապիւտ տոնարարներէն ու Քեսապոսի լեզուի միջեւ խնամութիւնը հաստատուելով, անոնց ազգակցութիւնն ալ երեւոյն կ'ելլէ իտալական ու կեղտական լեզուաց հետ. հետեւաբար՝ իտալեկեղտական լեզուները խնամութիւն կ'ունենան հայեքեղտական լեզուներու հետ:

Պարիս

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

ՆՇԽԱՐՔ ՆԱԽՆԵԱՅ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

Ի ՎԵՇՏԱՍԱՆ ԱՍԱՑՈՒԱԾՍ Ս. ԵՓՐԵՄԻ

ՎԱՍՆ ՆԻԿՈՍԻԴԵԱՅ ՔԱՂԱՔԻ

Վեշտասան Ասացուածք Աքայայ Եփրեմի վասն Նիկոմիդիայի քաղաքի վաղ իսկ ի Սիոն Ամապրի, յունրացս 1927-1930 ամաց, հրասարակեցան, որք եւ յանգ ելին յէջ 59 Սիոնի Գ. Տարւոյ (1930):

Ի նմին ձեռնագիր մասենի, զոր կանխաւ ի սկիզբն հրասարակութեան վերասացեալ Ասացուածք (Սիոն 1927, էջ 314) յիշեցի, անդէն զկնի նոցին զայ այլ ինչ գրուած՝ վերնագրեալ «Ասացուած Առաջին. Վասն Յանդիմանութեան», որ սկսանի ի քղ. 369Գ՝ վերոյիշեալ ձեռագրին եւ ի գլուխ ելանէ քղ. 385Գ՝ ի ստորեւ իջին. քերականս, զի շարունակութիւնն պակասէ:

Սոյն այս Ասացուած առանց երկմտութեան է երկ Ս. Եփրեմի Աստուոյ, ցարդ անձանօք. իսկ բովանդակութիւնն հառէ զգաղաքին որ կորեաւ. սակայն չէ՛ յայտ ո՛ր քաղաք:

Հ. Գար. Վ. Զարեհանալեան յիշուով «Մասենադարանի Հայկական բարգմանութեան Նախնեաց» (Վեցեսիկ 1889, էջ 464-465) վրիպանօք համարեցաւ թէ վերսեայ Ասացուած Առաջին վասն Յանդիմանութեան մասն է Վեշտասան Ասացուածք վասն Նիկոմիդիայի քաղաքին: Բայց սակայն կարծիք այլ, որպէս յառաջագոյն իսկ ի Յռչարձանի Միսիրաբեանց (Վիեննա 1911, էջ 205) աւացի, ակներեւ արդիւնք են քիւրիմացութեան:

Վերագոյն հառեալ Ասացուած Առաջին վասն Յանդիմանութեան գրեալ է յերկուց գրչաց, որք այլք են քան զգրիչս Վեշտասան Ասացուածք Վ. Նիկ. Բ.: Ի միոյն գրեալ են առաջին երկոքին էջք եւ երկու տող իջին երրորդի. իսկ անսի սկսեալ մինչեւ ցկասարած Ասացուածոյս գրեալ է յայլմէ գրչէ, այլակերպ եւ գունաց քանաքաւ: Գիրք է բո-

(*) R. WEILL, ի Թերթին Journal Asiatique, 1930, Janvier-Mars.

(**) E. MEYER, Geschichte der Altertums, Ա, Բ, (1909), էջ 613-617:

լորդի, խոսք եւ նուազ յարգարուն: Համառոտութիւնի եւ բազմապիսի սովորութեան: Ուրեք ուրեք սրբազնեալ եւ վերայակէ բնագրին, որոյ ոն բանից բաւ ամենայնի նմանեցնոյ Վեշտաւան Ասացումոց: Երկոցունց գրուածոց ակն յանդիման նոյն է եւ ուղիւն (Ներսէս Լամբրոնացի):

Եւ արդ՝ ի դեպ համարեցայ զայս եւս դոյզնագիւտ չնալ Հայ. Թագմանութիւն Նախնեաց, իբրեւ յաւելում ի Վեշտաւան Ասացումս Արքայ Եփրեմի վասն Նիկոնիդեաց Բաղաշի, առաւ աւափի ի լոյս ամէլ, յաւելեալ զպիտոյ ծանօթութիւնս:

ՅՐԷՏԷՐԻՔ Յ. ՄՈՒՐԱՏ

Յոսիպի, Փետրուար 1930:

* * *

ԱՍՍՅՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ.

ՎԱՍՆ ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԵԱՆ

Յաւ⁽¹⁾ ասել ստիպէ՛ր զիս, եւ կարգն լռել հրամայէ: Քանզի ինչ որ շատ իցէ, թէպէտեւ անոյշ իցէ, չէ՛ անոյշ: Ինչ որ շափով է, չայեկա՛ն է, ինչ որ շափով է, անո՛յշ է: Որովայն վասն զի փոքր է, չափով առնուլ աւգնէ՛ նմա: միտք չեն իբրեւ զորովայն, զի մե՛ծ է ծոց իւր քան ըզլափ: Եւ չափով եւ առանց չափոյ, կարէ՛ առնուլ զուսուսն, բայց ձանձրանալով փոքրկանա՛յ ծոց մեծ խորհրդոց: Եթէ փախիցէ ձանձրութիւն յառողէն եւ ի լսողէն, աճէ բանն եւ սփռի, աճէ ունկն եւ ընդարձակի: Մի ձանձրացին լսելիք մեր ճառիւ քաղաքին որ կորեաւ: Լի՛ են ճառք իւր աւգնութիւնք, առաւել լա՛ւ են քան զգեղս: զի գեղք զմարմին բժշկեն, նոքա զմարմին եւ զոգի: Կորեաւ քաղաքն, եւ կորեա՛ն չարիքն որ ծածկեալ էին ի նմա. Եկայր կորուսցուք զչարիս մեր, զի մի՛ կորկցուք ընդ չարիս մեր. Հեղձաւ ի նմա նախանձ ի հեղձեալսն, զի չի՛ք ոք որ հարկանէ գաղտ. ուծացաւ, քանզի չի՛ք անդ կանայք աներք եւ հարճք. Յասուսն ջերմաւ ցածաւ, զի ուծացա՛ւ ամենայն քաղաքն. ցանկութիւն բորբոքեալ յափեաւ,

յո՛յժ եւ ի ցուրտ դիակունս: Նախ քան ըզփոքր մի վառեալ էր, զի հայեցաւ ի նա բարկութիւն՝ չիջա՛ւ. Ընկեցեալ կայ հրպարտութիւն, զի չի՛ք ոք որ զգենու զնա հանդերձիւք: Երկու սուսերս զգենու լրկտին, զհանդերձ եւ զհպարտութիւն ընդ նմին. Կորեան պաճուճանք անմիտ կանանց, չի՛թ որ ամենեւին պակասութիւն է: Կորեան կոածոյք փափկասուն կանանց, տեսիլ որ լի՛ է դալթազգութեամբք: Խոտան եւ անարգ արամբք դալթազգին ոտք յերկրի, եւ ախանկապ զարգուք լիտեաց դալթակզի՛ն աչք անմեղաց: Կաւչիկ⁽²⁾ սէգ ծանրացաւ երկրին որ բարձեալ ունէր զերկինս: ոչ ծանրացան նմա լերինքն իբրեւ զլիտի կաւչիկն որ կոխէր զնա: Եթող մարդարէն զամենայն զարգս, եւ զկաւչիկն եւ ի յանդիմանեաց: Վասն պիղծ կաւչիկն ասէ վաճառեցին զարդարն արծաթոյ: Ընդ այս պատգամ նայեաց, ո՛ լիտի յայրատ եւ սէգ: Եթէ ոչ կաս ի զաւրութեան նորա, երթ հարց զմեկնութիւն նորա: ոչ եթէ մոռացայ ինքեան քեզ եւ վասն այնր յայրատեալ ես, զիտեա զգաւրութիւն կաւչիկի, վասն այնորիկ զինեալ են նոյաւ: Կաւչիկն⁽³⁾ որ կաքաւեաց ի բազմականին, եհա՛տ զգլուխն յովհաննու: Կաւչիկ աղճկանն սպան զսուրբ քարոյն: ամբողջին մեծ էր քան զամենայն մարդարէս, եւ կաւչիկն փոքր սպա՛ն զնա: Կաւչիկն պճեալ եղև որոգայթ եւ որսացաւ⁽⁴⁾ զամենայն բազմականս: Եմուտ սէր նորա ի մէջ մըտաց, եւ ա՛ռ ի նմանէ զբաւակոն⁽⁵⁾ զերդումն, որ ոչ լուծանի, վասն չարեաց որ ոչ քաւին, առաքեաց զգլուխ բազմականին եւ երարձ զգլուխ քարոզին: Անարգեացէ օտն զսէգ կաւչիկ, զի բարկացուցին ոտք ի բազմականին: Երկիր յայրատ ի բարկութենէ, եւ արգել փոքր մի ի զարդարելոյ: մի համարիւր զկաւչիկ սէգ եթէ սակաւ ինչ մեղք իցեն: Եթէ ոչ զիտեա զմեայն նորա, լուր զաղէտան որ եղև նոյաւ: Ամե-

(1) Աստի սկսեալ յայմէ գրէ՛ գրեալ է, նուազ յարգարուն խոշոր բոլորգրով եւ փոքր ինչ գունատ սեւաղեղով:

(2) Յօր. գրեալ է՝ կաւչիկ նօր:

(3) Բառս քերեալ ջնջեալ էր, ապա ի մեռն ուղղին փոքր բոլորգրով գրեալ է՝ որսացաւ:

(4) Օր. վրիպանօր ունի գրաւարական:

(1) Յ կարմրաղեղով մեծ զլիսագիր:

նայն մեքենայիւք ընթացաւ հերովդիւոյ և պարտեցաւ: Որովայն թաղումս կողմնաց, և ոչ ըմբռնեաց զյովհաննէս: արծաթ և ոսկի ետ կաշառ, և ոչ կարաց սպանանել⁽¹⁾ զքարոյն: զգլուխն զոր ոսկի ոչ գնեաց, կաւչիկ սէղ և հաստ կաքաւելով: Ոսկի կոտորիչ արդարաց, ոչ կարաց յաղթել յովհաննէս, պարտեցաւ կաշառ կուրացոցիչ, զի կաւչիկն կուրացոյց զաւս: և թէ զաւս թագաւորին կուրացոյց և նշմարեաց թէ զո՞ սպանանէ, քանի՜ ևս կուրացոցանէ զմանկտի, զի կործանեցին ի խորխորտա: Լուայք և զողացէք գիրդ կանայք, զի վասն կաքաւելոյն մեռաւ յովհան: Ընդ նորա մեղսն զարմացեալ ես, և զնոյն ձե կաւչիս ագանիս: Ընդ արհաւիրսն զոր զործեաց զարհուրեալ ես, և նմա՞ն է կաւչիկ քո կաւչիկ նորա: Ընդ նորա կաքաւելն ցատուցեալ ես, և զու նմա՞նեոս գնացից նորա: Մի բեկումն երեկ նա, մի՞ մեղանչեր զու բազմաց: Ապականեն հովիւք ըզգազան որ միտս առնէ ի հաւտի: Իսկ մեր հովիւք և ոչ բարբառ արկանեն զկնի գաղանաց: Ի նմին խաչնէ ևս զու, մի լինիր նմա հակառակ: Լիւր աւրուի⁽²⁾ ի մէջ հաւտին, մի լինիր ի նմա գազան: Քանի՜ համբերեացէ ամէնարածն⁽³⁾, զի տեսանէ զմեաս հաւտիս իւրոյ: Սպանեացեալ են մեզ տարածք, զի բարկացուցա՞ք զարարիչն: Ահա զողաց ընդ մեւք երկիր, զի ո՞չ զողացաք մեք ի վերնոյն: Քարանձաւք բարձունք պատառեցան, զի անց ըստ նոցա բարձրութիւն մեր: խոնարհեցան բարձունք, զի մեք խոնարհեցո՞ւք ի բարձրութենէ: խլեցան և ծառք, զի խլեցուք զչար սովորութիւնս: խլեաց բարկութիւն զտունկըս, զի մեք խլեցո՞ւք զչարութիւնս: հաւրին փայլատակունք և ցամաքեցին, զի կակղացին սիրտք քարեղէնք: Խաւարեցան լուսաւորք յերկինս, զի տեսցուք ի խաւարի զգայթաղութիւնս մեր: Ի ժամուն իրբե խաւարեաց լոյս, ետես ամենայն ոք զարատս իւր: զի ոչ տեսանէաք մեք ի լուսոյն, խաւարեաց լոյսն, զի տեսցուք ի նմա: ևղե այս առ մեզ մատ, զի

հաւատացուք հեռաւոր համբաւին: Սակաւ արհաւարաւքս երկիցուք, զի զուցէ եկեսցեն խիտ տանջանք: Սակաւ արհաւիրքն քարոցեցին, թէ ապաշխարութիւն պիտոյ է, ոչ աւուրց ապաշխարութիւն, ալլ ամաց և ամսոց: Մի մի աւր աւցուք զծանրութիւն, և ի միւսում աւուր ընկեսցուք զնա: Միախառն բարձրուք զվարըս, զի ևղեցին պաշարք ճանապարհին մերոյ: Լաւ են սակաւ ընթացք մշտնջեան, քան զյորդ ընթացս միոյ աւուր: Սակաւ շահ մշտնջեան կարէ լինել գանձ մեծ: Որպէս զի ի ցան և ի ցիր կաթոց⁽⁴⁾ յորդի սաստկանայ հեղեղ մեծ: Եկայք թերացուցուք փոքր փոքր յառաջին սովորութեանցըն: Թէ ոչ կարես լինել պահող, մի՛ լինիր կերացող⁽²⁾: Հատ փոքր մի ի կերակրոյն քումմէ, և ահա պահք քո առ սեղան քո: Մի՞ պահեր քեզ ի վաղիւն զոր հաւտեր յորովայնէ քումմէ: Տուր զնա միշտ կարաւտելոց, և ահա լցեր զտեղի պահոց: Եթէ ոչ կարես պահել ի գինւոյ, մի՛ արբեցէ զքեզ գինին զոր արբեր: Ոչ զազարէ ի քեզ գինին որպէս զազարեալ կայր յամանին: Յայլ իրս ածէ զքեզ ըմբել զքեզ յորժամ ըմբես զնա: Գիտա՞⁽³⁾ որ բուռն է քան զըմիտս քո, ի մէջ բազմաց պարտեալ լինիս: Մի՛ մարտնչիր զու⁽⁴⁾, միայն ա՛ռ գինի որ բուռն է քան զքեզ: Արբեցեն ընդ քեզ որբք, և ահա յաղթեցեր նմա ընդ բազումսն: Պարտի գինի սակաւ ի մէջ բազում ըմբողաց:

Շարունակիկի

Յ. Յ. Մ.

ԽՈՐՀԱՌԻՐԴ ԵՒ ԽՕՍԳ

Կեանքի խնամք ուրիշի համար ապրելու մեջն ե:

*

Տարիքի յառաջանալը սրտնառ թունելով, մի դարիւր նոր թանկ սովորիկ. ընդհանրապէս, սովոր՝ նոր թանկ որպիսի նորոգում անհասկանալիքեան մը skh դառնաւ:

(1) Անսովորական հովուներ:

(2) Նորածն բառ:

(3) Այսպէս յոր:

(4) Դու ի լուսանցս յաւելեալ յողջէն:

(1) Թր. ունէր սպանել. ուղղիչն յաւելու առ ի վերայ բառին:

(2) Թուի թէ = որոց:

(3) Նոր ինչ բառ, որ չիւր ի բառգիրս: